

УДК 574:57.04

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2026.27.36>**Сологуб Ю.І.**

кандидат географічних наук, доцент,
Національний університет харчових технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6965-5887>

Харченко О.М.

кандидат географічних наук, доцент,
Національний університет харчових технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5017-324X>

Solohub Yurii, Kharchenko Olena
National University of Food Technologies

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД ПОЛІСЬКО-СТОЛИЧНОГО РЕКРЕАЦІЙНОГО РАЙОНУ КРИЗЬ ПРИЗМУ ВОЄННИХ ВПЛИВІВ

NATURE RESERVE FUND OF THE POLISSIA-STOLYCHNY RECREATIONAL REGION THROUGH THE PRISM OF MILITARY INFLUENCES

Стаття присвячена дослідженню поточного стану об'єктів природно-заповідного фонду Полісько-столичного рекреаційного району крізь призму воєнних впливів. Високий рекреаційний потенціал району ґрунтується на синергії природних активів та культурної спадщини, де заповідні території виступають базовим ресурсом для розвитку сталого туризму. Завдяки функціональному зонуванию парків та заповідників забезпечується баланс між охороною біорізноманіття та рекреацією. Збройна агресія спричиняє деградацію структури природно-заповідного фонду району. Так, часткове мінування, пожежі та хімічне забруднення територій призводять до втрати рідкісних видів і руйнації екосистем, що потребує безперервного моніторингу. Спостерігаються спад у відвідуваності об'єктів природно-заповідного фонду з рекреаційно-туристичною метою. Якщо на Волині та Рівненщині спад викликаний обмеженнями воєнного стану, то на Київщині та Чернігівщині ситуація ускладнена фізичним руйнуванням інфраструктури та мінною небезпекою.

Ключові слова: Полісько-столичний рекреаційний район, туризм, природно-заповідний фонд, вплив війни, відновлення.

The article studies the current state of the objects of the nature reserve fund of the Polissia-Stolychny recreational region through the prism of military influences. The high level of recreational attractiveness of the region is due to the harmonious combination of natural assets and objects of historical and cultural heritage integrated within the boundaries of the protected areas. The objects of the nature reserve fund of the recreational area serve as a basis for the development of sustainable and eco-oriented tourism. The practical implementation of the recreational function is ensured through the functional zoning of national, regional landscape parks and biosphere reserves. A strict protection regime allows minimizing anthropogenic pressure on ecosystems, which is a key condition for preserving their tourist attractiveness in the long term. Armed aggression is causing deep degradation of the region's nature reserve network. As a result of mining, chemical soil damage, and large-scale fires, irreversible destruction of habitats of rare species and a rapid decline in biodiversity are being recorded. These factors create long-term environmental threats that significantly hinder further revitalization and restoration of ecosystems. In this context, continuous environmental monitoring becomes a critically necessary tool. Within the Polissia-Stolychny recreational region, there is a territorial differentiation of the consequences of the war. For protected areas of Volyn, Rivne, Cherkasy and Poltava regions, the key factors are the decline in tourist traffic and security restrictions caused by the legal regime of martial law. In contrast, the situation in Kyiv and Chernihiv regions

© Сологуб Ю.І., Харченко О.М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

is much more complicated. The general restrictions are added to the physical destruction of infrastructure, direct consequences of hostilities and a critical decline in tourist interest due to the danger of staying in these territories. International experience offers a wide range of tools for the rehabilitation of protected areas and agricultural lands in the region affected by the war. The spectrum of solutions varies from integrating the remains of defensive structures into military excursion routes to implementing radical strategies for the full conservation of ecosystems for their natural self-renewal.

Keywords: Polissia-Stolychny recreational region, tourism, nature reserve fund, impact of war, restoration.

Постановка проблеми. Бойові дії, окупація та розбудова оборонних споруд призвели до масштабної деградації заповідних територій України. Руїнування екосистем у цих зонах створює критичні перешкоди для подальшого захисту унікальних природних комплексів.

Важливим залишається питання різнопланового відновлення об'єктів природно-заповідного фонду та їх поступова повноцінна інтеграція до туристичної системи держави як повноцінної ресурсної складової розвитку туризму екологічного спрямування. Даний аспект потребує консолідованої та виваженої позиції управлінського сектору туристичної сфери та активного використання зарубіжного досвіду щодо відновлення територій які постраждали у ході бойових дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням аналізу впливу повномасштабних бойових дій на об'єкти природно-заповідного фонду України присвятили свої праці ряд вітчизняних вчених. Так, Удовенко І.О. та Мамчур В.В. [2] зазначають що повоєнний період ознаменується складними екологічними викликами для значної частини об'єктів природно-заповідного фонду країни: деградацією екосистем, забрудненням земельних ресурсів та втратою біорізноманіття. Також наголошується на проблемі точної верифікації масштабів збитків та ідентифікації всіх уражених територій. Це створює перешкоди для формування стратегії негайного реагування та значно актуалізує розробку системного плану ревіталізації природного середовища.

Особливості використання міжнародного досвіду післявоєнного відновлення заповідних територій розкривають у своїх дослідженнях Шершун М.Х., Микитин І.С. та Клим Н.М. [4]. Зокрема, проаналізовано досвід Франції у сфері ревіталізації заповідних зон та функціонування національних парків у повоєнний період, що набуває особливої актуальності у світлі євроінтеграційних прагнень України.

Аналіз деструктивного впливу повномасштабної агресії на туристсько-рекреаційний напрям діяльності біосферних заповідників та національних парків України здійснили у своїх дослідженнях Аріон О.В., Варуха А.В. та Борсук О.А. [1]

Формулювання цілей статті. Здійснити аналіз сучасного стану об'єктів природно-заповідного фонду Полісько-столичного рекреаційного району в контексті наслідків війни.

Виклад основного матеріалу. Полісько-столичний рекреаційний район (відповідно до схеми рекреаційного районування України О. Бейдика) охоплює територію семи областей: Волинської, Рівненської, Київської, Чернігівської, Житомирської, Полтавської та Черкаської. Його загальна площа становить 151,7 тис. км², що відповідає 25,1% від усієї площі України.

Геоморфологічна будова району представлена рівниною з елементами льодовикового рельєфу та розвинутою гідрографічною сіткою (Дніпро та його притоки (Десна, Тетерів, Ірпінь, Рось, Тясмин); річки басейну Прип'яті (Случ, Горинь, Стохід, Турія, Уборть, Уж), а також Снов, Сейм та Удай). Помірно-континентальні кліматичні параметри є оптимальними для організації цілорічної рекреаційної діяльності.

Район володіє високим рекреаційно-туристичним потенціалом завдяки інтеграції природних багатств та історико-культурних пам'яток в рамках територій природно-заповідного фонду. Природно-заповідний фонд району є фундаментальним ресурсом

для впровадження принципів сталого та екологічного туризму. Рекреаційна функція реалізується через зонування територій у таких установах, як національні та регіональні ландшафтні парки, біосферні заповідники, а також у штучно створених об'єктах району (ботанічні сади, дендропарки, зоопарки). Охоронний статус природно-заповідних територій гарантує збереження унікальних екосистем та біорізноманіття від антропогенної деградації, що забезпечує їх довгострокову рекреаційно-туристичну привабливість.

Так, заповідна мережа Волинської області охоплює 400 об'єктів, серед яких 27 мають загальнодержавний статус, а 373 – місцевий. Сумарна площа ПЗФ регіону сягає понад 220,8 тис. га. Структура фонду є різноманітною і включає природний заповідник, національні парки, заказники, заповідні урочища, пам'ятки природи, а також ботанічний сад і садово-паркові комплекси. Попри те, що формальний показник заповідності становить 11,72%, через територіальне накладання об'єктів різних рівнів реальна площа заповідності області складає 10,96%. Особливу цінність мають НПП «Шацький», «Прип'ять-Стохід» та Черемський заповідник, які, згідно з Рамсарською конвенцією, визнані водно-болотними угіддями міжнародного значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів.

Рівненщина підтримує екологічну рівновагу та біорізноманіття через розгалужену мережу природно-заповідного фонду. Наразі вона охоплює 331 об'єкт загальною пло-

Таблиця 1

**Структура природно-заповідного фонду
Полісько-столичного рекреаційного району**

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	Області						
	Волинська	Рівненська	Житомирська	Київська	Чернігівська	Полтавська	Черкаська
Природні заповідники	1	1	2	–	–	–	1
Біосферні заповідники	–	–	–	1	–	–	–
Національні природні парки	3	3	–	2	2	2	3
Регіональні ландшафтні парки	–	3	–	6	3	5	1
Заказники загальнодержавного значення	15	13	10	16	12	20	5
Заказники місцевого значення	210	114	197	119	449	165	242
Пам'ятки природи загальнодержавного знач.	4	8	2	2	7	1	6
Пам'ятки природи місцевого значення	127	76	46	112	133	138	209
Заповідні урочища	27	96	–	26	53	48	52
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	–	1	–	–	1	–
Ботанічні сади місцевого значення	–	–	–	–	–	–	–
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	–	–	–	1	1	2	1
Дендрологічні парки місцевого значення	–	–	3	–	1	1	–
Зоологічні парки загальнодержавного значення	–	1	–	–	1	–	1
Зоологічні парки місцевого значення	–	–	–	–	–	–	–
Парки- пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	3	2	5	4	1	4	6
Парки- пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	9	13	18	16	18	13	63
РАЗОМ	400	330	284	305	681	400	590

Джерело: створено авторами на основі [3]

щею 229,1 тис. га (11,4% території області). Ця структура включає 29 заповідних територій державного рівня та 302 – місцевого значення, загальною площею 114,4 тис. га та 114,5 тис. га. відповідно. Ключову роль у збереженні цілісних екосистем регіону відіграють Рівненський природний заповідник, а також національні природні парки «Дермансько-Острозький», «Нобельський» та «Пуща Радзівіла».

Мережа заповідних територій Житомирської області охоплює 284 об'єкти загальною площею понад 143,2 тис. га, що забезпечує показник заповідності на рівні 4,75% території регіону. Структура заповідного фонду розподілена між об'єктами загальнодержавного (20 одиниць) та місцевого значення (264 одиниці). Основу природно-заповідного потенціалу регіону складають два великі природні заповідники – «Поліський» та «Древлянський», які займають майже 51 тис. га, а також розгалужена система заказників, що налічує 207 об'єктів різного рівня підпорядкування.

Також до структури ПЗФ області входять: пам'ятки природи загальнодержавного значення – 2; пам'ятки природи місцевого значення – 46; ботанічні сади загальнодержавного значення – 1; дендрологічні парки місцевого значення – 3; парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення – 5; парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення – 18 [3].

Природно-заповідний фонд Київщини охоплює 305 об'єктів загальною площею 296 316,5 га, що становить 10,52% від усієї території області. Структура фонду включає 26 пам'яток загальнодержавного та 279 місцевого значення. Лише протягом 2023 року мережу було розширено на 29 нових об'єктів. Зокрема, у Вишгородському районі було офіційно створено парк-пам'ятку загальнодержавного значення «Межигір'я» (138,59 га).

Заповідна мережа Чернігівської області охоплює 681 об'єкт із сукупною площею понад 263,3 тис. га, що забезпечує частку заповідності регіону на рівні 7,90%. Структура фонду є досить різноманітною і включає 8 різних категорій об'єктів, серед яких: 2 національні природні парки, 3 регіональні ландшафтні парки, 461 заказник, 140 пам'яток природи, 19 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 53 заповідні урочища, 2 дендрологічні парки. Характерною особливістю ПЗФ області є подрібненість: понад 50% об'єктів мають площу менше 100 га, причому кількісно домінують гідрологічні заказники.

Заповідна мережа Полтавщини охоплює 400 територій та об'єктів із сукупною площею 144 174,36 га, що забезпечує рівень заповідності регіону на рівні 5,01%. Статус загальнодержавного значення мають 30 об'єктів, серед яких: 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічний сад, 1 ботанічна пам'ятка природи, 2 дендрологічні парки, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. До складу природно-заповідного фонду місцевого значення входять 370 об'єктів: 5 регіональних ландшафтних парків, 165 заказників, 138 пам'яток природи, 48 заповідних урочищ, 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 1 дендрологічний парк.

Заповідна мережа Черкаської області охоплює 590 об'єктів із загальною площею понад 83,1 тис. га (фактично – 70,4 тис. га), що забезпечує рівень заповідності регіону на позначці 3,4%.

Структура природно-заповідного фонду регіону розподілена на 23 об'єкти загальнодержавного та 567 місцевого значення. До ключових природоохоронних установ належать Канівський заповідник, три національні парки («Білоозерський», «Нижньосульський», «Холодний Яр»), дендропарк «Софіївка». Основну кількість об'єктів складають заказники (247) та пам'ятки природи (215). Присутні також 52 заповідні урочища та 69 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва [3].

Призначення установ природно-заповідного фонду Полісько-столичного рекреаційного району варіюється залежно від їхнього статусу. У той час як природні та біосферні заповідники зосереджені переважно на консервації ландшафтів і генофонду, національні та регіональні ландшафтні парки мають ширший профіль. Діяльність останніх гармонійно поєднує захист довкілля з організацією відпочинку та екологічним просвітництвом.

Повномасштабне вторгнення призвело не лише до руйнування інфраструктурних ряду об'єктів ПЗФ України, а й завдало безпрецедентної шкоди територіям у межах національної системи природно-заповідного фонду. Війна спричиняє деструктивні зміни в загальній структурі природно-заповідного фонду України.

Згідно зі звітами Міндовкілля, загалом постраждало 812 заповідних об'єктів на площі 0,9 млн га. Під загрозою повного знищення опинилися 160 територій Смарагдової мережі (2,9 млн га), що мають загальноєвропейське значення. Під окупацією перебувають понад 500 природоохоронних зон, руйнуються ареали проживання рідкісних видів, занесених до національної та міжнародних Червоних книг.

У даному аспекті важливим є питання моніторингу ситуації що складається. Вагому роботу в цьому плані провели експерти «Української природоохоронної групи». Оцінка наслідків воєнних дій здійснювалася в середовищі QGIS із залученням відкритих геопросторових даних. Підсумком моделювання стала розробка інтегрованого полігонального шару, що отримав робочу назву «зона випаленої землі» [5].

Завдяки застосуванню геопросторового моделювання було здійснено диференціацію об'єктів ПЗФ України за характером воєнного впливу. Виділено три ключові сегменти: території в межах «зони випаленої землі» (активні воєнні дії), тимчасово окуповані об'єкти (де втрачено адміністративний контроль та існує загроза мінування), а також деокуповані ділянки, де повноцінне управління залишається неможливим через високий рівень мінної небезпеки.

Згідно з отриманими даними, понад 15% природно-заповідного фонду України (1314 об'єктів) опинилися в межах «зони випаленої землі». Детальний аналіз виявив, що 885 територій постраждали від масштабних пожеж, спричинених бойовими діями, а на 98 об'єктах природне середовище було трансформовано через зведення оборонних укріплень.

Важливим також залишається питання прикордонних територій об'єктів природно-заповідного фонду на півночі Волинської, Рівненської, Житомирської, Київської та Чернігівської областей. У межах двокілометрової зони вздовж кордону з рф та рб зосереджено 120 тис. га заповідних земель. Зокрема, на кордоні з рб понад 50% території займають об'єкти Смарагдової мережі, що мають статус природоохоронних територій

Рис. 1. «Зона випаленої землі» в межах Полісько-столичного рекреаційного району
Джерело: створено авторами на основі [5]

міжнародного значення. Вказаний тип територій Житомирщини, Київщини та Чернігівщини також постраждали в ході бойових дій.

До базових негативних чинників впливу бойових дій на території об'єктів природно-заповідного фонду Полісько-столичного рекреаційного району можна віднести наступні:

1. Хімічне забруднення території. Вибухи боєприпасів спричиняють викид широкого спектра хімічних речовин. Поряд із відносно нешкідливими сполуками утворюються високотоксичні агенти, зокрема формальдегіди. Ці речовини негативно впливають на стан ґрунтів, флори та фауни. Також, основна частина продуктів детонації піддається окисленню, після чого їхні активні похідні розсіюються в атмосфері.

2. Пожежі. Значна частина об'єктів ПЗФ зазнала значних руйнувань від вогню. В зонах бойових дій ліквідація загорянь, спричинених обстрілами фактично не проводиться. Це призводить до катастрофічних наслідків: на сьогодні знищено тисячі гектарів лісових масивів на Поліссі.

3. Механічна деструктивна дія боєприпасів та будівництво фортифікацій. Додаткової шкоди екосистемам завдають детонації снарядів та знищення бойових машин. Ці процеси спричиняють інфільтрацію токсичних сполук у ґрунт, що згодом призводить до отруєння як відкритих водойм, так і підземних вод. Важливою є також проблема механічного впливу вибуху на підстилаючу поверхню, а саме, зміна ландшафтних локацій, ущільнення та перемішування ґрунтів. Аналогічні наслідки спостерігаються і при будівництві фортифікаційних споруд різного типу [2].

Деокупація територій природно-заповідного фонду принесла з собою нову хвилю критичних викликів. Оскільки багато установ опинилися безпосередньо в зоні бойових дій, основними загрозами стали постійні обстріли та зведення фортифікаційних споруд на заповідних землях. Окрім цього, стали очевидними руйнівні наслідки окупації: гострий кадровий дефіцит, розкрадання матеріально-технічної бази, масове мінування територій та знищення інфраструктури.

Більшість об'єктів природно-заповідного фонду окрім збереження біорізноманіття є тими територіями на які покладена й рекреаційна функція по відношенню до задоволення потреб суспільства. Однак, унаслідок запровадження воєнного стану дві третини (66%) заповідних територій України зафіксували падіння турпотoku та впровадили обмеження на відвідування.

У рамках Полісько-столичного рекреаційного району для територій ПЗФ Волині, Рівненщини, Черкащини та Полтавщини є характерними зменшення відвідуваності, обмеження доступу до окремих територій в наслідок дії воєнного стану. Для відповідних територій Київщини та Чернігівщини, окрім вказаних, також додаються неможливість доступу до окремих зон спричинена наслідками бойових дій, пошкодження чи фактичне знищення туристичної інфраструктури та загальне зниження рекреаційної привабливості об'єктів [1].

Світова практика може запропонувати кілька варіацій «реабілітації» господарських територій та об'єктів ПЗФ, що зазнали впливу під час активних бойових дій, починаючи від залучення фортифікаційних споруд до екскурсійних маршрутів і завершуючи досить радикальними заходами консервації територій.

Національний парк Кат-Ба (В'єтнам). Окрім статусу природного заповідника з багатим біорізноманіттям, парк Кат-Ба є об'єктом воєнно-історичної спадщини. На його території збереглися фортифікаційні споруди періоду В'єтнамської війни, зокрема розгалужена система бункерів. Використання цих об'єктів як елементів туристичної інфраструктури дозволяє парку демонструвати відвідувачам як унікальні карстові ландшафти, так і важливі сторінки історії.

Національний парк Вулканів (Руанда). Національний парк Вулканів у Руанді був безпосередньо втягнутий у громадянську війну в Руанді (1990–1993 рр.). Парк знаходився на північному заході Руанди, поблизу кордонів із ДР Конго та Угандою, що

Таблиця 2

**Рівень доступності окремих об'єктів ПЗФ
Полісько-столичного рекреаційного району**

Об'єкти ПЗФ	Область	Рівень доступності
Національний природний парк «Прип'ять-Стохід»	Волинська	частково обмежено
Національний природний парк «Суманська пуца»		доступно
Шацький національний природний парк		частково обмежено
Черемський природний заповідник		частково обмежено
Національний природний парк «Дермансько-Острозький»	Рівненська	доступно
Національний природний парк «Нобельський»		частково обмежено
Національний природний парк «Пуца Радзівіла»		частково обмежено
Рівненський природний заповідник		частково обмежено
Поліський природний заповідник	Житомирська	частково обмежено
Природний заповідник «Древлянський»		частково обмежено
Національний природний парк «Білоозерський»	Київська, Черкаська	частково обмежено
Національний природний парк «Голосіївський»	м. Київ	частково обмежено
Національний природний парк «Залісся»	Київська, Чернігівська	тимчасово закрито
Чорнобильський радіаційно-біологічний біосферний заповідник	Київська	тимчасово закрито
Національний природний парк «Ічнянський»	Чернігівська	тимчасово закрито
Національний природний парк «Мезинський»		частково обмежено
Регіональний ландшафтний парк «Міжрічинський»		частково обмежено
Національний природний парк «Холодний Яр»	Черкаська	доступно
Канівський природний заповідник		частково обмежено
Національний природний парк «Пирятинський»	Полтавська	тимчасово закрито
Національний природний парк «Нижньосульський»	Полтавська, Черкаська	частково обмежено

Джерело: створено авторами на основі [6]

робило його стратегічно важливою територією. На території парку проходили бої, в 1992 році був атакований головний офіс парку. Дослідницький центр був покинутий, а туристична діяльність припинена і відновлена тільки в 1999 році. Сьогодні Національний парк Вулканів є одним із головних туристичних центрів Руанди та світу, відомим завдяки трекінгу до гірських горил та іншим екологічним турам.

Для поетапного відновлення пошкоджених війною екосистем інколи також використовують механізм консервації земель. Це актуальна світова практика, оскільки величезні площі в Африці, Азії та Європі досі заміновані. Історичним прецедентом стала французька «Червона зона» (Zone Rouge), де початково 1200 км² території було вилучено з господарського вжитку на користь дикої природи.

Територія охоплює простір від Нансі до Вердена та далі в напрямку Лілля. Для оцінки масштабів руйнувань було впроваджено чотирирівневу систему класифікації земель залежно від ступеня їхнього пошкодження. Перший рівень (Червоні зони) – епіцентри бойових дій та колишні лінії фронту. Тут зафіксовано критичне забруднення ґрунтів і тотальне знищення всієї інфраструктури. Другий рівень – території із середнім рівнем шкоди. Переважно це місця колишньої дислокації військових підрозділів, а також розташування складів техніки та боеприпасів. Третій рівень – найменш

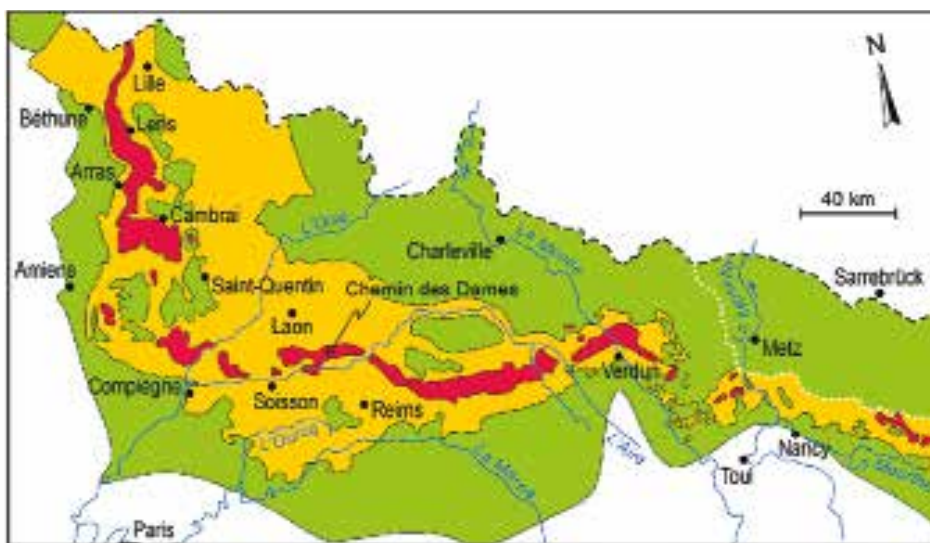

Рис. 2. «Червона зона» (Zone Rouge), Франція

Джерело: [7]

постраждали ділянки, які були зачеплені бойовими діями лише епізодично. Четвертий рівень – території, що фактично не зазнали руйнівного впливу [4].

Висновки. Значення об'єктів природно-заповідного фонду для рекреаційних районів є фундаментальним, адже вони не лише задовольняють рекреаційно-туристичний попит, а й сприяють екологічному вихованню населення, збереженню біорізноманіття та розширенню спектру туристичних продуктів. Розвиток туризму на базі заповідних територій Полісько-столичного рекреаційного району є важливим напрямом розширення рекреаційно-туристичного сектору економіки, що базується на засадах сталого розвитку, етичного ставлення до природи та інтеграції місцевих громад у сучасну сферу туристичних послуг.

Збройна агресія спричинила критичну ситуацію в рамках територій об'єктів ПЗФ Полісся, зокрема на територіях Київщини, Житомирщини та Рівненщини. В більшості це: руйнування рослинного покриву та місць проживання диких тварин через обстріли; будівництво споруд і мінування територій, зокрема в прикордонних зонах; забруднення ґрунтів та вод токсичними хімічними речовинами від боєприпасів. Дія даних факторів негативно вплинула на туристичну складову в рамках діяльності заповідних територій починаючи від різкого падіння відвідування до повного блокування доступу та тимчасового виключення з екологічного сегменту туристичного ринку держави.

Список використаних джерел:

1. Аріон О.В., Варуха А.В. & Борсук О.А. Вплив війни на стан туризму і рекреації в національних природних парках України. Природа і суспільство: виклики і поступ: матеріали Міжнар. наук. конф. присвяченої 80-річчю географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці, 11–13 жовт. 2024 р. / Чернівець. нац. ун-т. Чернівці, 2024. С. 204–206.
2. Удовенко І.О., Мамчур В.В. & Сержантова Ю.Ю. Об'єкти природно-заповідного фонду: аналіз наслідків українсько-російської війни. *Український журнал природничих наук*. 2023. № (5). С. 126–139. DOI: <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.5.2023.14>
3. Харченко О.М., Сологуб Ю.І. Туристичне краєзнавство: довідник: навчальний посібник. Київ: Національний університет харчових технологій, 2024. 253 с.

4. Шершун М.Х., Микитин І.С. & Клим Н.М. Управління національними природними парками: досвід Франції для України. *Збалансоване природокористування*. 2024. № (4). С. 45–52. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.4.2024.319398>
5. Війна і природно-заповідний фонд України: просторовий аналіз руйнувань. URL: <https://uncg.org.ua/vijna-i-pryrodno-zapovidnyj-fond-prost-analiz/> (дата звернення: 26.01.2026).
6. Природно-заповідний фонд України. URL: <https://wownature.in.ua/> (дата звернення: 26.01.2026).
7. Bergerat F. Grande guerre, géologie et cyclisme: le “Circuit des champs de bataille”. *Bulletin d’information des géologues du Bassin de Paris*. 2020. № 57 (1), pp. 28–47. DOI: <https://hal.science/hal-03623338v1>

References:

1. Arion O.V., Varukha A.V. & Borsuk O.A. (2024) Vplyv viiny na stan turyzmu i rekreacii v natsionalnykh pryrodnykh parkakh Ukrainy [The impact of war on the state of tourism and recreation in national natural parks of Ukraine]. *Pryroda i suspilstvo:vyklyky i postup: materialy Mizhnar. nauk. konf. prysviachenoi 80-richchiu heohrafichnoho fakultetu ChNU im. Yu. Fedkovycha (Chernivtsi, October 11nd–13rd, 2024)*. Chernivtsi: Chernivtsi National University, pp. 204–206. (in Ukrainian).
2. Udovenko I.O., Mamchur V.V. & Serzhantova Yu. Yu. (2023). Obiekty pryrodno-zapovidnoho fondu: analiz naslidkiv ukraïnsko-rosiiskoi viiny [Objects of the nature reserve fund: analysis of the consequences of the Ukrainian-Russian war]. *Ukrainskyi zhurnal pryrodnychyykh nauk*, no (5), 126–139. DOI: <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.5.2023.14>
3. Kharchenko O.M., Solohub Yu.I. (2024) Turystychnе kraieznavstvo: dovidnyk [Tourist local history: reference book]. Kyiv: National University of Food Technologies, 253 p. (in Ukrainian).
4. Shershun M.Kh., Mykytyn I.S. & Klym N.M. (2024) Upravlinnia natsionalnykh pryrodnykh parkamy: dosvid Frantsii dlia Ukrainy [Management of national natural parks: the experience of France for Ukraine]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*, no. 4, pp. 45–52. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.4.2024.319398>.
5. Viina i pryrodno-zapovidnyi fond Ukrainy: prostоровий analiz ruïnuvan [War and the nature reserve fund of Ukraine: spatial analysis of destruction]. Available at: <https://uncg.org.ua/vijna-i-pryrodno-zapovidnyj-fond-prost-analiz/> (accessed January 26, 2026).
6. Pryrodno-zapovidnyi fond Ukrainy [Nature reserve fund of Ukraine]. Available at: <https://wownature.in.ua/> (accessed January 26, 2026).
7. Bergerat F. (2020) Grande guerre, géologie et cyclisme: le “Circuit des champs de bataille” [Great war, geology and cycling: the “Tour of the battlefields”]. *Bulletin d’information des géologues du Bassin de Paris*, no. 57 (1), pp. 28–47. DOI: <https://hal.science/hal-03623338v1>

Дата надходження статті: 21.01.2026

Дата прийняття статті: 18.02.2026

Дата публікації статті: 02.03.2026